

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.09.2007, sp. zn. 5 Tdo 806/2007, ECLI:CZ:NS:2007:5.TDO.806.2007.1

Číslo: 39/2008

Právní věta:

I. Základní skutková podstata trestného činu předlužení podle § 256c odst. 2 tr. zák. nepodmiňuje trestní odpovědnost vznikem škody v určité výši. Způsobení škody, konkrétně škody značné nebo škody velkého rozsahu (§ 89 odst. 11 tr. zák.), je znakem až kvalifikovaných skutkových podstat podle § 256c odst. 3 nebo odst. 4 tr. zák.

Škoda jako zákonný znak kvalifikované skutkové podstaty trestného činu předlužení podle § 256c odst. 3 nebo 4 tr. zák. představuje rozdíl mezi výší původního předlužení existujícího k okamžiku přijetí nového závazku nebo zřízení zástavy ve smyslu § 256c odst. 2 tr. zák. a konečnou výší předlužení způsobeného nově přijatými závazky nebo zřízením zástavy. Znakem základní skutkové podstaty tohoto trestného činu je totiž předlužení, tj. stav, kdy pasiva dlužníka převyšují jeho aktiva, takže ještě předtím, než dojde k přijetí nového závazku či ke zřízení zástavy, již musí existovat takové závazky dlužníka, které nejsou kryty jeho stávajícím majetkem.

II. Výši škody způsobené trestným činem předlužení podle § 256c odst. 2, odst. 3 nebo odst. 4 tr. zák. zjišťují orgány činné v trestním řízení zpravidla na podkladě znaleckého posudku (§ 105 odst. 1 věta druhá tr. ř.), v němž je třeba stanovit jak výši původního předlužení na počátku páčání trestného činu, tak i výši následně vzniklého předlužení z důvodů nově přijatých závazků, resp. zřízení zástavy, a to s přihlédnutím k hodnotě majetku předluženého dlužníka v době ukončení trestné činnosti (např. prohlášením konkursu).

Není tedy nutno vyčkávat na dokončení konkursního řízení, byl-li na majetek předluženého dlužníka prohlášen konkurs, neboť stanovení výše škody způsobené trestným činem předlužení je předběžnou otázkou podle § 9 odst. 1 tr. ř. týkající se viny obviněného. Případné výsledky konkursu mají však význam z hlediska rozhodnutí o výši náhrady škody jednotlivým poškozeným věřitelům (§ 228 a § 229 tr. ř.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.09.2007

Spisová značka: 5 Tdo 806/2007

Číslo rozhodnutí: 39

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Náhrada škody, Předběžná otázka, Předlužení, Škoda, Znalec

Předpisy: § 105 odst. 1 věta druhá tr. ř.

§ 228 tr. ř.
§ 229 tr. ř.
§ 256 odst. 2 tr. ř.
§ 256 odst. 3 tr. ř.
§ 256 odst. 4 tr. ř.
§ 89 odst. 11 tr. zák.
§ 9 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněné PharmDr. M. K. zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2007, sp. zn. 67 To 77/2007, a současně městskému soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Obviněná PharmDr. M. K. byla rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 25. 1. 2007, sp. zn. 2 T 120/2006, uznána vinnou trestnými činy porušení povinnosti v řízení o konkursu podle § 126 odst. 2 tr. zák. a předlužení podle § 256c odst. 2, 4 tr. zák. Druhého z nich se dopustila tím, že jako jediná jednatelka obchodní společnosti G. P., s. r. o., se sídlem v P. - V., přijímala nové závazky a odebírala lékárenské zboží pro své dvě lékárny provozované v P. i po dni 31. 12. 2001, ačkoli jako statutární orgán obchodní společnosti byla seznámena s výsledky jejího hospodaření a podle účetní závěrky sestavené ke dni 31. 12. 2001 věděla, že společnost má více věřitelů a její majetek je nižší než výše celkových splatných závazků, tedy, že společnost je předlužená a nebude schopna uhradit vzniklé závazky z obchodního styku ve výši nejméně 7 300 525,45 Kč, čímž způsobila škodu věřitelům vyjmenovaným ve výroku o vině citovaného rozsudku, a to ve výši odpovídající souhrnu jejich neuspokojeným pohledávkám.

Za tyto trestné činy byl obviněné PharmDr. M. K. uložen podle § 256c odst. 4 tr. zák. za použití § 35 odst. 1 tr. zák. úhrnný trest odnětí svobody na 8 měsíců, jehož výkon jí byl podmíněně odložen podle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr. zák. na zkušební dobu 2 roky. Podle § 49 odst. 1 a § 50 odst. 1 tr. zák. byl obviněné uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu právnické osoby na dobu 3 roky. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněné uložena povinnost nahradit některým poškozeným způsobenou škodu, přičemž podle § 229 odst. 1 tr. ř. byli další poškození odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních.

Citovaný rozsudek soudu prvního stupně napadla obviněná PharmDr. M. K. odvoláním, které Městský soud v Praze usnesením ze dne 27. 3. 2007, sp. zn. 67 To 77/2007, podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

Proti tomuto usnesení Městského soudu v Praze podala obviněná PharmDr. M. K. prostřednictvím obhájce dovolání, které opřela o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. e), g) tr. ř. Nesprávné právní posouzení skutku jako trestného činu předlužení podle § 256c odst. 2, 4 tr. zák. obviněná spatřuje především v tom, že soudy obou stupňů se náležitě nevyřádaly s tím, kdy a v jakém rozsahu nastal u obchodní společnosti G. P., s. r. o., stav, při kterém by vůbec bylo možné uvažovat o předlužení ve smyslu základní skutkové podstaty uvedeného trestného činu. Podle názoru obviněné se soudy nižších stupňů vůbec nezabývaly otázkou míry předlužení a zejména pochybily v závěru o naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty, kterou je podle § 256c odst. 4 tr. zák. způsobení škody velkého rozsahu. Z popisu skutku lze totiž vyčíst jen rozsah splatných závazků ve výši 7 300 525,45 Kč, který nevyjadřuje míru předlužení, nýbrž je jen jedním z jejích ukazatelů.

Dalším podstatným ukazatelem je hodnota majetku dlužníka, která ovšem není ve skutkové větě nijak popsána a zejména nebyla vůbec zohledněna při úvahách soudů o výši způsobené škody. Dovolatelka to pokládá za právní vadu, protože škoda logicky nemůže být vyšší, než jaká je výše předlužení, když splatné závazky lze zčásti uspokojit z majetku dlužníka. Jak dále obviněná připomíná, podle znaleckého posudku, který soudy obou stupňů akceptovaly jako rozhodující důkaz, míra předlužení ke dni 18. 4. 2005, kdy byl prohlášen konkurs na majetek obchodní společnosti G. P., s. r. o., činila jen 3 198 000 Kč, což podle § 89 odst. 11 tr. zák. odpovídá značné škodě, a nikoli škodě velkého rozsahu. Vzhledem k tomu mohl být podle názoru obviněné skutek formálně posouzen nejpřísněji jako trestný čin předlužení podle § 256c odst. 2, odst. 3 tr. zák.

Obviněná PharmDr. M. K. dále uplatnila námitky k dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. a k trestnému činu porušení povinnosti v řízení o konkursu podle § 126 odst. 2 tr. zák. a závěrem svého dovolání navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí i rozsudek soudu prvního stupně a vrátil věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší státní zástupkyně se vyjádřila k dovolání obviněné PharmDr. M. K. prostřednictvím státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství. Podle jejího názoru je dovolání zjevně neopodstatněné a Nejvyšší soud by je měl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnout. Státní zástupkyně neshledala pochybení ani ve způsobu, jakým soudy nižších stupňů zjistily výši způsobené škody, ani v tom, pokud k takto zjištěné škodě přihlédly jako k okolnosti podmiňující použití přísnější trestní sazby. Hodnota závazků nově vzniklých v době předlužení dosáhla celkové částky ve výši 7 300 000 Kč, takže podle státní zástupkyně je na místě celou tuto částku pokládat za škodu způsobenou věřitelům. Odkazy obviněné na pozdější dobu splatnosti jednotlivých závazků nemohou zpochybnit objektivně zjištěný stav předlužení a výši pasiv. Z pohledu délky trvání stavu předlužení a zjištěné škody velkého rozsahu přesahující významně částku 5 000 000 Kč shledala státní zástupkyně správným i závěr soudů obou stupňů o naplnění materiální stránky trestného činu předlužení podle § 256c odst. 2, 4 tr. zák.

Nejvyšší soud dospěl, pokud jde o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., k závěru, že dovolání obviněné PharmDr. M. K. je částečně důvodné.

Trestní zákon blíže nedefinuje stav předlužení, a proto je nutné vycházet při výkladu tohoto pojmu ze zákona o konkursu a vyrovnání, který byl základní normou tzv. úpadkového práva, platnou a účinnou v době spáchání posuzovaného trestného činu. O předlužení podle § 1 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, jde tehdy, jestliže dlužník má více věřitelů a jeho splatné pohledávky jsou vyšší než jeho majetek. Do ocenění dlužníkovy majetku se zahrne i očekávaný výnos z pokračující podnikatelské činnosti, lze-li důvodně předpokládat příjem převyšující náklady při pokračování podnikatelské činnosti. Předlužení tedy není definováno jako prostý rozdíl mezi aktivy a pasivy, aby za předlužení nebyl brán a zbytečně tak kriminalizován jen přechodný negativní rozdíl. V trestní věci obviněné PharmDr. M. K. soudy obou stupňů vzaly za prokázané, že stav předlužení v obchodní společnosti G. P., s. r. o., rozhodně nebyl jen přechodný, protože vznikl již ke dni 31. 12. 2001 a trval až do doby prohlášení konkursu na majetek této obchodní společnosti dne 18. 4. 2005. Po celou tuto dobu byla obchodní společnost G. P., s. r. o., v prvotní platební neschopnosti, což bylo způsobeno tím, že dne 1. 5. 2000, tedy krátce po svém vzniku, tato obchodní společnost převzala společně s vybavením lékáren ve V. a P. od prodávajícího (tím byla obchodní společnost T., s. r. o., jejímž společníkem byla i obviněná) také závazky ve výši asi 6 000 000 Kč. Jak dále soudy nižších stupňů rovněž zjistily, obviněná neučinila ve zkoumaném období žádné kroky k odstranění svého majetku jako majetku dlužníka tak, aby se vyhnula plnění finančních závazků, které jí vznikly podnikatelskou činností, přičemž motivem jednání obviněné byla její snaha postupně umořit převzaté dluhy z předchozího podnikání, za jejichž vznik cítila morální odpovědnost.

S ohledem na popsaná skutková zjištění nemohl Nejvyšší soud přisvědčit první právní námitce

obviněné PharmDr. M. K., pokud zpochybnila naplnění zákonného znaku základní skutkové podstaty trestného činu předlužení podle § 256c odst. 2 tr. zák., jímž je stav předlužení. Stav předlužení obchodní společnosti G. P., s. r. o., reálně trval po celou dobu vymezenou ve skutku uvedeném ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, protože po celou tuto dobu pasiva jmenované obchodní společnosti převyšovala její aktiva včetně očekávaného výnosu z podnikání. Tvrzení dovolatelky, podle něhož zpočátku byl rozdíl mezi aktivy a pasivy výrazně nižší, než jaká byla hodnota majetku dlužníka, takže nešlo o stav předlužení, není opodstatněné, protože obchodní společnost G. P., s. r. o., dlouhodobě hospodařila se ztrátou a neměla ani do budoucna zajištěný očekávaný zisk, který by mohl pokrýt její splatné závazky. Jinak řečeno, jestliže v případě dlouhotrvajícího převýšení pasiv nad aktivy jmenované obchodní společnosti nic nenasevřelo tomu, že by výnos z činnosti lékáren měl narůstat a významně převýšit náklady nutné na jejich provoz, takže by z očekávaného zisku mohly být postupně uhrazeny všechny splatné závazky, je nutné za stav předlužení pokládat celou dobu, po kterou splatné závazky této obchodní společnosti byly vyšší než její veškerý majetek.

Naproti tomu Nejvyšší soud shledal důvodnou právní námitku obviněné PharmDr. M. K. směřující proti nesprávnému použití kvalifikované skutkové podstaty podle § 256c odst. 4 tr. zák. Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby ve smyslu citovaného ustanovení je způsobení škody velkého rozsahu.

Nejvyšší soud k tomu považuje za nutné připomenout, že pro právní závěr o tom, v jakém rozsahu obviněná PharmDr. M. K. jednajíc za obchodní společnost G. P., s. r. o., která se nacházela ve stavu předlužení, zaviněně zmařila uspokojení splatných pohledávek věřitelů trestným činem předlužení podle § 256c odst. 2 tr. zák. a zda tím způsobila značnou škodu podle § 256c odst. 3 tr. zák., resp. škodu velkého rozsahu ve smyslu § 256c odst. 4 tr. zák., musí mít soudy dostatečný podklad ve skutkových zjištěních. Z nich musí být patrné, jaký negativní dopad měl souhrn závazků, jež obviněná nově přijala za stavu předlužení, na schopnost dlužníka uspokojit splatné závazky, přičemž jen rozdíl mezi výší původního předlužení a konečnou výší předlužení vzniklého na podkladě nově přijatých závazků je škodou ve smyslu § 256c odst. 3 nebo odst. 4 tr. zák. na majetku věřitelů, kteří zůstali neuspokojeni. Jiný přístup ke stanovení výše způsobené škody by byl v rozporu s tím, že znakem základní skutkové podstaty trestného činu předlužení podle § 256c odst. 2 tr. zák. je stav, kdy pasiva dlužníka převyšují jeho veškerá aktiva, takže ještě předtím, než dojde k přijetí nového závazku či zřízení zástavy, musí již fakticky existovat závazky dlužníka, které nejsou kryty jeho stávajícím majetkem.

V popisu posuzovaného skutku ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně však není nijak vyčíslen zmíněný negativní dopad závazků, které obviněná PharmDr. M. K. nově přijala za stavu předlužení, na schopnost obchodní společnosti G. P., s. r. o., uhradit existující splatné pohledávky a popřípadě i nově vzniklé další splatné pohledávky věřitelů. Z popisu skutku vyčíst jen to, že ke dni 18. 4. 2005, kdy byl prohlášen konkurs na majetek jmenované obchodní společnosti, činil souhrn splatných závazků, které tento dlužník již nebyl schopen uhradit, celkem částku 7 300 525,45 Kč, a soud prvního stupně označil celou tuto částku jako škodu, kterou obviněná způsobila věřitelům obchodní společnosti G. P., s. r. o.

Jak ovšem vyplývá ze skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně, dne 31. 12. 2001, tedy ještě předtím, než obviněná PharmDr. M. K. přijala první nový závazek za stavu předlužení, kterým zhoršila již tak špatnou hospodářskou situaci obchodní společnosti G. P. s. r. o., pasiva této obchodní společnosti už přesahovala její aktiva. V opačném případě by ostatně stav předlužení ani nenastal. Rozhodná skutková zjištění dále prokazují, že v okamžiku dokonání činu disponovala obchodní společnost G. P., s. r. o., s majetkem v hodnotě 4 736 000 Kč, který měl být, a také následně alespoň zčásti byl, použit k úhradě pohledávek jejích věřitelů. Žádnou z těchto skutečností však soud prvního stupně ve svých úvahách týkajících se výše způsobené škody zatím nezohlednil. V rozporu s

ustanovením § 88 odst. 1 tr. zák. se soud prvního stupně, ale následně ani odvolací soud, náležitě nezabývaly ani materiálním posouzením předmětné okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 256c odst. 4 tr. zák.

Nejvyšší soud v souvislosti s problematikou určení výše škody v posuzované věci upozorňuje na závěry znaleckého posudku z oboru ekonomika, odvětví účetnictví, který zpracovala obchodní společnost N., spol. s r. o., a jehož závěry soudy obou stupňů pokládaly za nosný důkaz vypovídající o ekonomické situaci obchodní společnosti G. P., s. r. o. Podle tohoto znaleckého posudku měla jmenovaná obchodní společnost ke dni 31. 12. 2001, kdy byl poprvé zjištěn trvalý stav předlužení, splatné závazky ve výši 7 104 000 Kč a majetek ve výši 6 899 000 Kč. Ke dni 18. 4. 2005, kdy byl prohlášen konkurs na majetek obchodní společnosti G. P., s. r. o., splatné a neuhrazené závazky dosáhly výše 7 300 525,45 Kč a hodnota aktiv poklesla na částku 4 736 000 Kč. Jak dále skutková zjištění soudů nižších stupňů potvrzují, obviněná PharmDr. M. K. podala návrh na prohlášení konkursu sama dne 30. 3. 2005, tedy v době, kdy majetek obchodní společnosti G. P., s. r. o., jako dlužníka měl hodnotu ve výši 4 736 000 Kč, a poté již neučinila žádné kroky, které by vedly ke snížení hodnoty tohoto majetku. Pro úplnost Nejvyšší soud připomíná, že Městský soud v Praze akceptoval podaný návrh na prohlášení konkursu, konkursní řízení proběhlo a věřitelé byli částečně uspokojeni, což soud prvního stupně ostatně zohlednil při rozhodování v adhezním řízení. V této souvislosti nelze pominout fakt, že vzhledem ke skutečnosti, jakou hodnotu měl majetek úpadce v okamžiku prohlášení konkursu, sice neodpovídal výsledek konkursního řízení zjištěním uvedeného znaleckého posudku, tak tomu ovšem nezřídka bývá v konkursním řízení právě s ohledem na jeho povahu. Obviněná přitom podala návrh na prohlášení konkursu s vědomím, že majetek dlužníka dosahuje téměř 5 000 000 Kč a konkursní podstata byla nakonec zpeněžena jen za částku asi 1 500 000 Kč. Je však nad rámec potřeb trestního řízení zabývat se tím, proč k takovému stavu došlo, jelikož výsledek konkursního řízení je namíste zohlednit jen v adhezním řízení a nelze z něj v tomto případě vycházet při zjišťování výše způsobené škody spáchané trestným činem předlužení podle § 256c odst. 2 tr. zák., neboť pro ten je rozhodující úbytek na aktivech dlužníka poté, co pachatel za existujícího stavu předlužení ke škodě věřitelů přijal nový závazek či zřídil zástavu.

Vzhledem ke shora popsaným skutečnostem Nejvyšší soud považuje za opodstatněnou dovolací námitku obviněné PharmDr. M. K., kterou vytýká právní vadu spočívající v nesprávném použití přísnější právní kvalifikace skutku posouzeného jako trestný čin předlužení podle § 256c odst. 2, 4 tr. zák., protože soudy nižších stupňů neučinily přezkoumatelný právní závěr o tom, zda a v jaké nesporné výši byl uvedený znak použité kvalifikované skutkové podstaty naplněn. Popis skutku uvedený v rozsudku soudu prvního stupně a skutková zjištění podrobněji popsaná v jeho odůvodnění s ohledem na úvahy rozvedené výše nevyjadřují okolnost rozhodnou pro použití přísnější právní kvalifikace, tedy vznik škody velkého rozsahu v souvislosti s přijetím nových závazků za stavu předlužení, takže neodpovídají použitému právnímu posouzení.

V další části odůvodnění se Nejvyšší soud vypořádal s ostatními dovolacími námitkami obviněné PharmDr. M. K., přičemž z podnětu jejího dovolání zrušil napadené usnesení Městského soudu v Praze a přikázal mu, aby věc znovu projednal a rozhodl.